

Keresni az igazat, a színek nyelvén

B. Tóth Klára beszélgetése Sváby Lajossal

SVÁBY LAJOS (1935–2020)

Sváby Lajos festőművészt, a Képzőművészeti Egyetem hajdani rektorát még 2018-ban kerestem fel kisoroszi otthonában, hogy interjút kérjek a falu alkotócsoportjairól szóló könyvemhez (Művészkolóniák Kisorosziiban [munkacím]). A könyvet a Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület adja ki NKA-támogatással, tervezett megjelenés: 2021). Nem érhettem meg a könyv kiadását, 2020. augusztus 13-án hunyt el. Szeptember 17-én temettük. 52 év barátság kötötte össze a családjainkat.

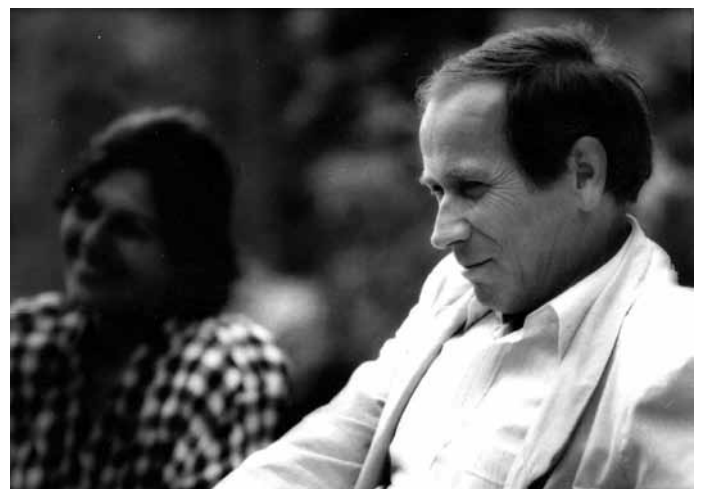
✓ – Nagy B. Pistával a főiskolán jöttünk össze, ő az Iparművészetiről jött (előtte textil szakot végzett Ferenczy Noémínél). Volt egy albérletem, ahhoz közel lakott Nagy B. Pista, valahol a Farkasréten, így lazán megmaradt a kapcsolat később is, ismertük egymást, aztán évek teltek el. Melocóval pedig még a Dési-Huber esti iskolában kerültünk barátságba. Akkor minden hétköznapibb volt, mint amivé később válhat, nehéz a nyomára bukkanni, hogy ki kívül, miért, hogyan került össze, hogy meszőlyiesen mondjam, ennyire ontologikusan nagyon nehéz elmondani, apró részletek tömkelege kellene ahhoz, hogy ide varázsolja az akkori időket, az pedig nem lehet, az maga egy műalkotás lenne. Könyvet írni vagy képet festeni lehetne így. Aztán '67 októberében megszületett a második gyerekünk, Andris, akkor szereztem lakást, azzal bajlódtunk Pesten. Vidékre akartuk hozni a gyerekeket, és erről beszélünk Nagy B. Pistával, mondta, hogy megkérdezi a mamáját. Akkor már meghalt az édesapja.

Iduska néni '68 kora nyarán vagy talán már májusban befogadott minket a Várady (Jámbor)-villában bérelt lakásába, meg se kérdezte a tulajdonost, hogy beleegyez-e. Ez ideiglenes állapot volt, nagyon aranyos volt Iduska néni.

Aztán Kati észrevette, hogy van a közelünkben egy lakatlan kis ház. A Mentős Üdülő gondnoka, Sággy Juló néni megadta a tulajdonos, Rényi Oszkár telefonszámát, fel is hívtam, és telefonon meg is állapotunk, hogy kivehetjük, havi ötszáz forintot kér, de csak három hónapra, viszont egész évben használhatjuk! Át is költöztünk, ami két gumimatracból állt, meg néhány edényből.

Akkoriban ismertem meg Nádas Pétert egy barátom, Ősz Ferenc humorista révén, akivel már rég találkoztam. Ő humoreszkeket írt, aztán a televíziónál kedvelt figura lett, a Pest megyei lapnál is dolgozott, ott ismerte meg Pétert, aki ott volt fotós. Akkor már megjelent a *Biblia*, elolvastam. Szóval Feri hozott össze minket, aztán ő hozott le a Pest Megyei Hírlap autójával, már nem tudom, miért, de lejöttünk hárman, Feri, Péter és én, a kapuban találkoztunk Katival, aki akkor még fiatal, gyönyörű leányzó volt, karján András, szép fiatal mama. Láttam, hogy nekik is nagyon tetszik, hogy virulnak a virágok, és egy szép fekete hajú nő megjelenik babával az ölében. Péternek is nagyon megtetszett ez a világ, a Duna-part. Minden ragyogott, nyár eleji napsütötte dél volt, innen indult az egész. Aztán Kati szerzett egy padlásszobát Péternek Rakovszkyéknál, akik a szomszédunkban laktak, ők Herczeg Gézáék rokonai voltak. Egy lomos, koszos padlás volt, ahogy egy padlás kinéz, lét-rán föl, a Dunára nézvést le volt választva egy kis szoba, azt kiadták Péternek, ő abból egy elképesztő, csodálatosan tiszta, rendezett fehér teret varázsolt, egy fura kis cellát alakított ki magának.

Sváby Kati a gyerekekkel, Zsófiával és Andriszal;
Sváby (Budaházy) Kati és Sváby Lajos, Kisoroszi, 1991–92 kl. (Simonffy András felvétele)

✓ Hol együtt voltunk, hol nem, nekünk itt volt ez a Rényi-féle ház, ide jöttek a barátaink is, ők meg hozták a saját barátjaikat is. Akkor már Meloccóék is Kisoroszipan voltak, Greff Ernőéknél étkeztek, az öccsééknél, Greff Dodiéknél laktak. Meloccóék révén jött Stremeny Géza, hol ott volt, hol nem Fekete Tamás és Morvay Zsuzsa, Melocco Miklós a mi kertünkben faragott, de ott faragott Stemeny Géza is. Aztán már féltem, hogy egészen betelik a kert, mintha nem is egyedül én bérelném azt a házat. Szegény Stremeny Gézának meg is mondtam, hogy ne faragjon itt a kertben, mert már szégyelltem magam Rényi előtt, hogy egy egész művésztelepet csinállok abból a kis pénzből, amit fizettünk neki. Így aztán Géza lement a Duna-partra, ott faragott valami követ.

✓ Közben megismertük Tóthékat, Titut, édesapádat, akit a gyerekek is Titunak neveztek, meg mi is, és zajlott a mindennapi élet. Én nappal festettem az egyik szobában, egy másik le volt zárva, ott Rényiék lomjai voltak. Lehoztam valami rozoga állványt, és elkezdtem dolgozni. A gyerekek a Dunán pancsoltak a gumimatraccal, este hoztuk fel, alig tudtuk kiszárítani, sokszor vizes matracon fektültünk éjszaka, amit háromszor-négyszer föl kellett fűjni, mert ráadásul rossz is volt – és mégis megvoltunk.

Ez nem olyan, amit szellemíteni lehetne, a beszélgetéseket elmondani, persze járt a szánk, közben zajlott kinek-kinek az élete. Nekem el kellett tartanom a családomat, a Képcsarnoknak festettem, aztán fölmentem Pestre, kirekesztettem magam, visszajöttem.

Tudtam, hogy Péter rendszeresen dolgozott, nagyon beosztott idővel élt. Nem volt ez olyan látványos dolog, nyüzsgés volt, hétköznapi értelemmel fogható föl, gondjainkkal, bajainkkal, kölcsönkéregetés volt, összejöttünk, dolgoztunk, marhultunk, ittunk, dolgoztunk, közben komoly dolgok is zajlottak. Péterék akkor kezdték el szervezni az újságot. Most halt meg Horgas Béla (2018-ban), akit én nem is ismertem, Péter másik barátja Bojtár Bandi volt, én csak öregen, betegen ismertem meg, ők szervezték ezt az újságot. Hosszú ideig húzódott, Aczéllal leveleztek, Péternek családi kapcsolatai voltak, próbálták az ő révén, de úgy se ment. Tudtam, hogy zajlik valami ilyesmi, de én nem vettem részt ezekben a dolgokban, éltem a magam életét, akkoriban kezdtem megtalálni magam. Úgy is szenzáció volt Kisoroszi a számomra, hogy én hosszú ideig a főiskola után tébláboltam, mindig expresszoid hajlamú festő voltam, de nem találtam magamat. Itt, Kisoroszipan kezdtem el valami újat a magam számára. Addig monokróm festő voltam. Ezt a monokromitást fölvaltani színességre, ez programommá, kívánságommá vált. Idillikus lenne mindezt ráfogni Kisoroszi szépségére, színességére, de az igazi ok ennél sokkal egyszerűbb: Egy teoretikus indíték vitt arra, hogy keressem az igazat, keressem a valóságot.

Ha lehetséges kijelenteni egy színre, hogy piros, zöld, kék vagy sárga, ha ki tudom mondani egy színre, hogy milyen, akkor megfesteni is tudom, hiszen ott van a tubus, akkor miért nem mondom igent vagy nemet, miért szűrök, miért redukálom le a világot monokróm állapotokra, miért csak egy pszichét keresek, miért nem erőteljesebb igazságokat? Ilyen, szinte fogalmi értelemben jöttem rá és határozta el magamat arra, hogy pirosat fessek fel a vászonra, kéket, sárgát, lokálisan. Bizonyos dolgokat meg lehet határozni a színekkel. Vannak lokális igazságok, amikre azt lehet mondani, hogy igen vagy nem, hogy vannak-e ilyen dolgok. Egyszerűen az foglalkoztatott, hogy mit is csinállok, mit is akarok, de ezt nagyon nehéz elmondani, mert a lokalitáson belül, a kijelentettségben belül annyi árnyalat van. Vannak valőrök, vannak változatok, a színeknek végtelen árnyalatai, ahogyan egymásba olvadnak. Nekem is abból kell kiindulnom, hogy vannak igazságok, és amikor ezeket szinte fogalmi értelemben végiggondoltam, reggeltől estig, és éjszaka is, ezekről sokat beszélgettünk Nádas Péterrel. Nagyon tiszteltem őt, és nagyon irigyeltem az irodalmat, hogy ott is a valőr, és ott is az igazságok, a kijelentés és a történések között szavakat kell keresni, mondatokat kell szerkeszteni. Ezeknek a mondatoknak törvényei vannak, hogy nyelvi értelemben elhelyezhető legyen, meghatározható, hogy alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző, de ezzel nem így foglalkozik Thomas Mann vagy Tolsztoj. Az író keresi az igazat, a válaszokat, kérdéseket tesz fel, és arra azt mondja, hogy igen vagy nem. Az okokhoz megkeresi a méltó és fontos szavakat, és nem azt nézi, hogy csúnya-e az a szó, vagy nem, hanem behelyezi. A csúnya is széppé válik, ha jó helyre teszik. Valahogy így kezdtem el gondolni, és hatással volt rám Péter pontossága és önelemző képessége. Ezt nem belemagyarázom, hanem valóban így volt – vagy volt valami ilyesmi –, és bennem is volt erre hajlam. Ezekről beszélgettünk, de nem tudnám felidézni ezeket a beszélgetéseket, csak ebben az értelemben, hogy hiába voltam festő, mégsem a látványból indultam ki, hogy van-e igazság, van-e igaz bíró, van-e igazságosság, ki lehet-e jelenteni mégis valamit, meg lehet-e fogni valahol

✓ A *kell* szó a lényeg, hogy végtelen részletek közül mi az, amit én kivegyek, ahogy az író vagy a költő ki tud venni egy szót, és jó helyre helyezi. A festő is ki tud venni egy színt vagy árnyalatot, és jó helyre teszi. Annyiszor mondtam már el a tanítványaimnak azt a kis rigmusnak is beillő szöveget, amit az én régi-régi tanárom, Kmetty János a maga nyakatekert módján sokszor mondott el: „Ahol nincs vizuális eseménydráma, ott nem működik a forma, szín, tér.” Bármennyire is nyakatekert, de fontos benne a vizuális, kemény dráma, fontos benne a látom-sárga, a látom-piros, a látom-fekete, a látom-kicsi és a látom-nagy, és ezeknek a különbségei, amiből létrejön a kép. Kicsi-nagy, ez kisebb, mennyivel kisebb, mennyivel nagyobb, ez mennyivel sárgább, az mennyivel zölddebb, és ez végtelen. Ez maga a világ. Ezekkel a hatalmas mennyiségű részletekből kiválasztott részekkel összerakni valami olyat, amire azt lehet mondani, hogy igen vagy nem, vagy igaz. Hogy ez létezik.

Valahogy így jön létre a regény is, a vers is, a kép is, biztos minden így jön létre – hogyha jó feltevésből indul ki az ember. Most belemerültem abba, hogy hol hatottunk egymásra, vagy hol tudtunk hatni, valahogy ilyen értelemben működött ez a hatás, és határozottan állítom, hogy nem a láthatóságból kiindulva, hanem szinte elhatározva lettem színes festő, pedig a vizuális eseménydráma a fontos, mert csak akkor működik a forma-szín-tér, ahogy Kmetty mondja. Végtelen mennyiségű adat, amit fölfogunk a világból, vizuálisan és fogalmilag is, a festő vizuálisan teremt meg a látható, a vizualitásból eredően fölfogható drámát. Lehet drámai szituáció két szín különbsége, két szín harca, két méret, vagy egyáltalán méretek egymáshoz való viszonyítása vagy viszonyulása, és hogy ebből hogyan jön létre a kép, ami megint nagyon általános, mert én figuratív festő voltam. Hogy jön létre az orr, szem, száj, fül, a kéz meg a tekintet? Miből vagyok én? A tükörben, ha nézem (hangfelvételt készítettem, abból írtam át), rajtam is a méretek, kisebb-nagyobb, lentebb-főntebb, kékebb-zöldebb. Hova tegyem azt a színt vagy méretet, amit az író vagy a költő szóként tesz oda, egy olyan szót, ami pontosan oda illik? Talán ez az, ami megfogható, hogy hatott rám az, ami Péternél van, ez az önmagát ellenőrző keménység, vagy annak a fegyelme, hogy hova kerüljön az a szó, hogy meddig mehet el a szemérem? Mit jelent az, hogy arányosság, mi az, hogy őszinteség? Ezek is mind fogalmi dolgok, de mindez hogyan kerül vissza vagy formálódik át vizuális jelek tömkelegévé?

Akkoriban kezdtem ennek a dolognak a megfejtését, amit a mai napig sem fejtettem még meg, csak oldom egyik gubancot a másik után. Ez a gondolkodás végeláthatatlan.

És hogy mik történtek közben – nem volt pénzünk, kutakodtunk, rohantunk, öltük magunkat, ami az életben fontos, szinte az vált másodlagossá amögött, hogy ki vagyok, milyen vagyok én, miért nem teszem meg, miért teszem meg, miért nem figyelem meg jobban, egyáltalán miért nem figyelem meg. Fiatal korunkban ezek az életünkkel keveredtek össze, és egyik gond szívta el a másik elől a levegőt, és egyik pillanat szívta el a másik elől a lehetőségeket, ez volt az életünk.

Persze horgásztam, meg éltünk, és ettük egymást meg magunkat, teltek a napok.

Vissza kellene térni oda, hogy Kisoroszi, mert ez mind Kisoroszi volt, csak belegabalyodtam abba, hogy mit csinál egy festő Kisorosziban, meg egy író, de hát közben itt voltak a gyerekeink is, és mi is gyerekek voltunk a magunk módján.

Édesapádékhoz járkáltunk át esténként, mert akkor még a televízió is ritka eszköz volt, és ott bambultuk a tévét, de nem is a tévé a lényeges, az is csak egy ürügy volt, hogy együtt lehessünk. Édesapád kedves naivitása összetartó erőt tudott jelenteni, mindenből a jót tudta kihámozni, és ha ezen mosolyogtunk is, éreztük annak a sugárzását, hogy valaki keresi a jót, meg hogy hol lehet segíteni, ha apró dolgokban is. Apád ilyesmi figura volt, és mellette édesanyád, aki szintén kicsit mosolyogva, kicsit rálátva mindezekre a dolgokra, de részt vett ebben a kedves együttműködésben, együttlevésben. Szóval hétköznapiakat éltünk át, mint ahogy ma is, és mindig, de rengeteget dolgoztunk. Én magam is, Péter pedig a maga írói szívósságával penzumként betartva az időt ült a káliskájában vagy a cellájában, hogy ilyen karkai módon mondjam, és dolgozott, dolgozott és dolgozott. Nem tartottunk felolvasást, nem csináltunk látványos képmutogatást, csak úgy láttuk, hogy ő is teszi a dolgát.

Szóval hatottunk mi egymásra, persze, de nem olyan nagyon meghatározhatóan és elmondhatóan, nem volt abban semmi programszerű, hogy figyeltünk egymásra, hanem sokkal természetesebb, egyszerűbb és nyilvánvalóbb volt, semmi elhatározható nem volt benne. Így adódott.

Aztán az én barátaim is valahogy eltűntek, elmúlt a nyár, ősszel mi fölmentünk Pestre, Péter maradt. Télen nem is tudtunk volna itt lenni, gyerekeink voltak, a fűtést nem tudtuk megoldani. A következő évben újból jött a nyár, és újból itt voltunk. Azt hiszem, '69-ben egyszer ült Péter a szobájában, amikor kicsapódott a padlásajtó, és megjelent Alaine, Pétert ismerte úgy-ahogy, nem tudom, mennyire, de én akkor ismertem meg őt, és olyan volt, mintha mindig is ismertük volna egymást.

Valahogy kialakult, hogy ők is jönnek, és egyszer csak itt voltak, a Széchenyi úton béreltek házat, kézzől kézre ment a dolog, akkor hozzánk már nem jöttek, csak mi voltunk. Soha nem volt szoros ez a kapcsolat, csak nagyon kellemes, és időnkénti, ha halat fogtam, együtt ettük meg Mészölyékkel, aztán évek teltek el, kezdett lazulni ez a szorosabb együttlét. Ott is jöttek új kapcsolatok, nagyon sok vendégük volt, jöttek Balassák, Gál Istvánék.

Szóval nagyjából elmondtam, hogy mi volt ennek az együvé tartozásnak az értelme, de történetileg alig van mit elmondani. Hol itt voltunk, hol ott, volt egy nyár, amikor nem is itt nyaraltunk, akkor Fekete Tamásék jöttek, előbb a kis házba, ahol Kárpáti Károly tanító lakott, aztán a mienkbe, a kis Kanitz-villába. Akkor is összejártunk, egyszer marihuánát szívtunk együtt, a következő évben mi is jöttünk, akkor ők a kis házban voltak. Annyira megszerettük ezt a világot, szorosabban akartunk itt teremteni egy lehetőséget, akkor üresedett meg ez a Rév utcai ház, akkor engem már behívtak a Somogyiék a főiskolára, először mint óraadót. Volt egy autónk, és megijedtünk, mert annyira mentek föl az árak, hogy nekünk vennünk kell valamit, mert lemaradunk Kisoroszról.

'76 körül volt, Anglimárék - Angelmayerék, csak a népnyelv így mondta – árulták ezt a házat, eladtuk a Zsiguli kombimat, olcsón, egy év után, hogy megvehessük. Fölvettem hozzá kölcsönt, eladósodtam, akkor megvettük ezt a házat, úgy, ahogy volt, rozogán, bedőlve, romosan, de imádtunk itt lenni. Aztán ide jártak újra a barátaink, a Kardos G. Gyuriék jártak le hozzánk, Szász Imre barátom, a felesége, Liz, angol volt, ő is fordított, de Imre is angol szakos volt, akkor is zajlott itt az élet ebben az öreg, romos Anglimár-házban, úgy, ahogy volt, a szénapadlásával, dohosságával, de nagyon jól éreztük magunkat. Olajkályhákat szereztem először, azok működtek. Szegény anyám itt halt meg 1982 májusában. Úgyhogy mi itt rekedtünk.

Nem volt ez képzőművészeti művésztelep, egy-két nyarat volt itt Melocco a családjával, egy-két nyarat Fekete Tamásék, Dienes Gáborék csak később jöttek.

Péterék folyamatosan itt voltak, ők szinte belakták az egész falut, hol itt, hol ott laktak, aztán Péter vett fönt a szőlődomboknál egy telket, ő épített oda először. Egy fura kis víkendházat épített, a háború előtt voltak ilyen apró kis víkendházak, ha kívülről nézted, akkor semmi, de belül ragyogott a tisztaságtól és a rendtől, volt kéménye is. Teljesen kopár dombon volt, időnként meglátogattuk, jóban voltunk, de akkor már nem volt az a szoros együttlét. Azzal, hogy nekik is kialakult az irodalmi létezésük, a szoros irodalmi kapcsolatuk világa, valahogy így lazult, de azért Mészölyék is állandóan megjelentek, nagyon gyakran voltunk együtt. Egészen a rendszerváltozásig tartott. Azt a szörnyű éjszakát, a román eseményeket ott néztük meg, Ceaușescuék kivégzését, Herczeg Géza és a felesége,

Petneházy Melinda, Mészöly Miklós, Alaine – nem tudom, Péter itt volt-e akkor –, velük néztük itt bent, a mi tévéken.

'81-ben a te édesapád is meghalt, az én anyám '82-ben. Én maradtam itt szegény anyám mellett, Kati bement Pestre intézkedni, Janka néniével emeltük lepedőben, kedves öregemberek voltak itt a szomszédaink, már senki nem él, csak mi maradtunk itt magnak... Renováltattuk a házat, és megépítettük ezt a műtermet, aztán én közben rektor lettem, akkor már kevesebbet találkoztunk, nekem már akkor semmi időm nem volt, belegabalyodtam ebbe a főiskolai világba, teljesen belemerültem a magam dolgába, küszködésébe, ők is alig voltak itt, már nagyon ritkán láttam őket, nem tudtam, hogy Miklós annyira beteg, később tudtam csak meg.

Egyszer bementem a kisközértbe, Kosztán Erzsi boltjába, olyan tüchtig kis üzlet volt, és Miklós ott volt gatyában, nyár volt, ott matatott. Köszöntem neki:

– Szervusz, Miklós! – Ő csak matatott tovább, nem tudtam, hogy mi van, bosszantott, hogy én köszönök, és le se szarja a képemet, és odaálltam hozzá:

– Miklós, Miklós, szervusz! Köszöntem... Valami baj van? Úgy megijedt: – jaj, dehogy, dehogy...

Akkor ő már beteg volt, de én nem tudtam. Nem fogta ezt föl. Aztán már csak hallomásból tudtam, hogy mennyire beteg lett, de ezekről nem nagyon tudok beszélni, mert már nem voltam velük kapcsolatban.

▼ – **Hogy kezdted el a kisoroszi képzőművészeti szabadiskolát, mi indított erre?**

✔ Díszpolgár lettem a faluban, és viszonzni akartam a falusiak kedvességét valamivel, és ezt találtam ki, hogy minden évben egy hónapot tanítom az embereket ingyen. Sok éven át tartott. Jártak oda öregasszonyok, kisgyerekek, kamaszok, de nyaralók is jártak, sőt, Leányfaluról is. Jóízű dolog volt. Minden nyár végén kiállítást rendeztünk a képekből. Nádasy Csontos Elek sokat segített, még a tanításba is beszállt mint üvegtervező iparművész.

▼ – **Nem zavarta a kicsiket, hogy idősek is részt vettek a tanfolyamon?**

✔ – Nem, egyáltalán nem zavarták egymást, mindenki tette a dolgát, rajzolt.

Nincs normálisabb dolog egy jó képnél, mert minden viszonyul mindenhez. Ez egy végeleáthatatlan világ.

Péter még a rendszerváltozás előtt elköltözött innen, akkor találkoztunk és beszélgettünk, mondta, hogy neki itt túl nagy a forgalom, el akar vonulni. Utána tudtam meg, hogy lementek Zalába.

Valamikor régen ott voltak Magdával, Kisoroszi előtt, régi kapcsolatuk volt Gombosszegen, aztán ott vettek házat. Azóta egyszer találkoztam Péterrel, amikor épp csak köszönni tudtunk, beszélgetni nem. Bennem továbbra is az a Péter él, akit fiatal korában ismertem meg, és csodálom, hogy ilyen nagy író lett, a tévében való szerepléseit is nagyon szeretem.

Nagyon okos embernek tartom, nemcsak jó írónak. Káderek voltak a szülei, korán haltak meg, ezeket mind tudom, de nincs jogom, hogy erről beszéljek.

Vannak emberek, akikre ha ránézel, látod, hogy szemérmetlen az arcuk. A művészetben a szemérem egészen máshogy működik, mint a mindennapi életben, illetve nem, mert ahogyan a művé-

szetben működik, az a valóság. A művészetben egy mondat is, egy tekintet is lehet szemérmetlen. Ami nincs jól megfogalmazva, az szemérmetlen. Ha az a szó pont ott van, ahol lennie kell, akkor nem szemérmetlen.

Észrevettem, hogy van egy vers, a *Tisza*, szoktam használni ezt a példát, mert annyira tetszik. A mindennapi beszédben nem használjuk ezt a szót, hogy *beléje*. Azt mondjuk, hogy *bele*, *beletenni*, *belesni*. Van benne valami csúnya, nem jó, de van egy Petőfi-vers: „Ott, hol a kis Túr siet beléje, / Mint a gyermek anyja kebelére”. Gyönyörű szó. Az, ami normálisan ebben a szóban szinte szemérmetlen, ott hajszálpontosan kell ez a szó, mert a gyermek beléje, az anyja kebelére siet, mint a kis Túr a Tiszába.

✔ – **Mintha a *beléje* mélyebbre hatolna, mint a *bele*...**

✔ Egyszer eszembe jutott, hogy milyen gyönyörű ez a szó, mert helyén van. Milyen fontos tud lenni egy szó, vagy egy szín, vagy valőr, árnyalat, vagy egy különbség.

✔ – **Azt mondtad, amikor tizenhét éves koromban megnézegetted a festményeimet, hogy a szín szinte kéri a másikat, ha leteszek két színt, kéri a harmadikat. Az már meghatározza, hogy mit kell odatennem. Aztán tanítottál, ami életre szóló élmény volt, és nagyon mélyen belém ivódott, amikor Júlia nénit rajzoltuk az irodában, és a színek tónusokká váltak.**

✔ – Az arányosság fontos, minden a viszonylatok függvényében jelentkezik, hogy mi mihez képest kicsi vagy nagy. A tudatunk meg a látvány. Milyen furcsa dolog, ha megnézed ezt a hegyet itt szemben, milyen kicsinek látszik, pedig tudod, hogy nagy. A tér úgy jelentkezik, hogy ami előrébb van, az nagyobb, mint ami hátrébb van. Ez nem konvenció, hanem a valóságos látvány. És ezt lehet drámai állapotként bemutatni. Cézanne-nál, a jó festőknél ezek a különbségek drámai szituációk. A mihez képest mi. Hogy nem önmagában a dolog, hanem az önmagában lévő kijelentések közötti területek vonják össze vagy igazolják a tényeket.

Sok olyan apróság van, amiket nincs értelme mondani, amik nem tárgyiasítanak valamit, hanem leleplezni akarnak valamit. Nem kell lerántani a világról a leplet, nem leleplezni kell a világot, hanem meg kell nézni. Nem kell bennfentesnek lenni a dolgokban, hanem viszonyulni kell a dolgokhoz, ahogy egymáshoz kapcsolódva viszonyulunk.

Sváb Lajos és Kati, 2014. (Ladajánszki Veronika felvétele)

Az elején mindig úgy jöttünk át a réven, amikor még nem volt autónk, mint a cigányok, elől mentem én két rohadt nagy bőrönddel, mögöttem Kati szatyrokkal, aztán Zsófi és András, mindig loholtunk az Engels térre a csomagokkal a Vitkovics utcából, de még hajóval is, hétvégén, mindig ez a rohanás... Egyszer egyedül jöttem, Júlia néni és két-három öregember jött át a réven, és Júlia néni nagy tudálékosan Áprily Lajosról beszélt. Akkor még nem tudtam, hogy itt lakott Áprily, hogy itt van az Áprily-völgy, olyan bennfentesen beszélt róla, biztos átjárt a faluba. Akkoriban halhatott meg.

✔ – **'67-ben halt meg, tizenkét éves voltam.**

✔ – Mi '68-ban jöttünk, akkor még friss lehetett. Hogy is hívták?

✔ – **Von Euch Jánosné, Sándor Júlia.**

✔ – Olyan nagyasszonynak tartotta magát, úgy beszélt. Szegényke, aztán apadék istáptolták. Ő volt a modellünk.

✔ – **Izgalmas volt a sok ránc rajta.**

✔ – Tudtam, hogy össze kell rázzalak valahogy egypár hét alatt, ott rajzolgattunk.

✔ – Nagyon sokat jelentett! Egész életemre, munkámra, tanításomra kihatott. Rengeteg tanítványom jutott be a Képzőművészeti és az Iparművészeti Egyetemre (ma már MOME), szegről-végről neked jár érte a köszönet, a te tanításodat próbáltam továbbadni... Igazából ma is abból élek, illetve az az alap, amit akkor tőled tanultam, erre rakódott rá minden más.

Aztán ahogy elkészült Júlia néni képe, Melinda unokahúgom – volt talán másfél éves – odarohant, és kitépte a kép közepét. Nagyon el voltam keseredve, de azt mondtad, hogy nem baj, nem a relikviák számítanak, hanem az a tudás, amit ez alatt a három hét alatt megtanultam, ami bennem marad. De aztán restauráltam a rajzot. Legalább gyakoroltam a leendő hivatásomat.

✔ – Hát föl is vettek, nem kellett protezsálni...

Mindenki, aki szerette, tisztelte.

Sváby Lajos

FESTŐMŰVÉSZ
1935.FEBRUÁR 04. -2020.AUGUSZTUS 13.

BÚCSÚZTATÓJA ÉS VÉGSŐ NYUGHELYÉRE
HELYEZÉSE 2020. SZEPTEMBER 17.

12:00 FIUMEI UTI SÍRKERT

RAVATALOZÓJA.

A gyászoló család